

аналізувати її, то бачимо, що законодавець досить односторонньо підходить до терміну «здійснення правосуддя», визначаючи, що ніхто не може бути підданим кримінальному покаранню.

По цьому визначенню виникає декілька питань: по-перше, що ж визнає законодавець під діяльністю суду, а саме яка стосується закриття кримінальних справ, в разі чого особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності?; по-друге, яке безпосередньо витікає з першого, – чи буде ця діяльність здійсненням правосуддя?

Щоб дати відповідь на ці питання, необхідно зупинитись на інституті закриття кримінальних справ, саме на обставинах, які це закриття викликають. Одразу вкажемо обставини реабілітуючі особу і не реабілітуючі. Якщо взяти за приклад закриття справи і звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з не реабілітуючими особою обставинами, результатом якого є визначення особи винною, але у зв'язку з тими чи іншими обставинами її можна звільнити від кримінальної відповідальності, при цьому суддя виносить процесуальний акт – постанову про закриття кримінальної справи зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Ми бачимо, що цей приклад невдалий, тому що законодавець передбачає обов'язковою ознакою «здійснення правосуддя» у винесеному вирокі згідно з законом, а не в іншому рішенні, такому, як постанова або ухвала.

Якщо ж взяти за приклад закриття кримінальної справи у зв'язку з реабілітуючими особою обставинами, умовою якої є визнання особи невинною, де суд виносить згідно з законом у даному випадку оправдальний вирок. Ми бачимо тут усі ознаки, які підпадають під визначення «здійснення правосуддя».

Тому вважаємо за необхідне визнати і зафіксувати діяльність суду по визнанню особи невинною у скоєні злочину і звільнену у зв'язку з цим від кримінального покарання теж «здійсненням правосуддя», а статтю 15 КПК України доповнити наступними положеннями:

- правосуддя по кримінальних справах здійснюється тільки судом.
- ніхто не може бути визнаний винним, а рівно невинним у скоєні злочину, а також бути покараним, а рівно звільненим від кримінального покарання, інакше як за вирокіом суду і згідно з законом.

Список літератури: 1. В.М. Махов, М.А. Петшков. Уголовный процесс США (доследственные стадии). Уч. пособие. М., 1998. 2. Р.Д. Рахунов. Участники уголовно-процессуальной деятельности по советскому праву. М., 1961. 3. Г.Н. Мильковский. Уголовный процесс. М., 1965. 4. Н.В. Жогин, Ф.Н. Фаткуллин. Предварительное следствие в советском уголовном процессе. М., 1985. 5. С.А. Голунский. О прекращении уголовных дел. Социалистическая законность, 1937, №12.

Надійшло до редакції 04.03.02

В.О. Малярова

КРИМІНАЛІСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ: ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ

Злочин як специфічне явище виступає предметом судового дослідження, а одним із завдань доказування є встановлення змісту злочинної події. Доказування здійснюється за допомогою фактичних даних про злочин, тобто

інформації, що визнається кримінально-процесуальним законом доказом у справі. Термін «інформація» став використовуватися в юридичній літературі порівняно недавно. Широкі поширення дістали такі терміни, як «доказова інформація», «оперативна інформація», «орієнтуюча інформація», «процесуальна інформація», «непроцесуальна інформація» та ін.

Інформація про злочин, про механізм його скоєння виникає з моменту формування цього механізму і поповнюється протягом усього часу формування. Процес виникнення інформації неминучий і закономірний, що обумовлено такою загальною властивістю матерії, як відображення. Адже будь-який матеріальний процес відображається в інших матеріальних процесах, змінюючи їх. Подія злочину, безумовно, є матеріальним процесом, а отже співвідноситься з іншими процесами, відображається в них і сама відображає якісь процеси. Отже, процес виникнення інформації є процесом відображення, а виникнення інформації – це результат цього процесу [1, с.145]. Усе вищесказане відноситься і до події злочину, тому що будь-який злочин відображається в навколишній середовищі й інформація про злочин виникає закономірно.

У традиційному значенні поняття «інформація» значайно ототожнюється з поняттям «відомості». Але в різних галузях знань є численні визначення інформації. Одним з перших у 1958 році Н.Вінер дав таке визначення інформації: «Інформація – це позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до нього і пристосування до нього наших почуттів» [2, с.31]. Деякі автори дали подібні визначення інформації, розглядаючи її, як «повідомлення про події, що відбуваються як у зовнішньому стосовно системи середовищі, так і в самій системі» [3, с.60]. Інші вчені вважають, що інформація – це «відбиття у свідомості людей об'єктивних причинно-наслідкових зв'язків у оточуючому світі» [4, с.24]. Б.Українець визначив інформацію як «результат процесу відображення самоуправною системою (або спільнотою самоуправних систем) зовнішнього світу та її внутрішніх станів» [5, с.66]. А.Трусон вважає, що інформація – це «відображення певних явищ або процесів, тобто повідомлення про минулі, теперішні чи майбутні події» [6, с.21]. Усі вказані визначення, ототожнюючи інформацію з відображенням, дають найбільш загальне уявлення про інформацію. Такого уявлення недостатньо для науково-практичного використання цього терміна.

У практичній діяльності під час вирішення конкретних питань людина може сприймати безліч відомостей. Але з них особа виділяє тільки ті, котрі необхідні для вирішення певного завдання. Саме ця, необхідна частина відомостей з цікавлячого питання і тільки в застосуванні до зазначеного питання і є інформацією з погляду теорії інформації. Саме з цих позицій Р.С. Белкін, А.І. Вінберг дають таке визначення: «Інформація – це сукупність структурних властивостей певного об'єкта, яка моделює визначенні властивості оригіналу. При цьому об'єкт, певні структурні характеристики котрого моделюють структуру оригіналу, виступає носієм інформації» [7, с.177]. І. Земан припускає, що інформація «має не лише кількісну, а й якісну, змістову сторону, причому обидві сторони є певним чином взаємозв'язаними... В кількісному розумінні під інформацією розуміють перш за все міру впорядко-

вапості повідомлення» [8, с.787–788]. М.С. Польовий акцентує увагу на гносеологічному аспекті інформації: «Під власне інформацією слід розуміти дані, які характеризують об'єкт пізнання і можуть бути виділені суб'єктом пізнання у тому чи іншому відображенні об'єкта пізнання» [9, с.85].

Усі вказані дефініції терміна «інформація» є різноманітними за змістом. Це свідчить про багатогранність точок зору на розглянуте поняття. Необхідно визначити, що зміст отриманої інформації ще не свідчить про її цінність під час вивчення конкретного питання, зокрема при розслідуванні злочинів. Цінність інформації визначається тільки після застосування її на практиці, тобто тільки після її використання. Тільки інформація, що містить щось нове про досліджуваний предмет, подію є цінною. Подібною точки зору дотримується А.А. Харкевич, який визначає цінність інформації через «підвищення вірогідності досягнення мети» [10, с.54]. Існує думка, що сама по собі цінність знання не перетворює його в «інформацію». Аргументується це тим, що далеко не всі знання, накопичені людством, знаходять втілення у практичній діяльності. Тобто ці знання залишаються незатребуваними, але все-таки є інформацією.

Ми додержуємося тієї точки зору, що інформація і знання – це не те саме. Адже знання стають цінними тільки у випадку, коли вони затребувані людиною під час вивчення конкретного практичного питання. У цьому випадку знання стають інформацією. На думку М.Н.Хлинцова, «правильніше було б вважати ... знання джерелом інформації, в яку вони перетворюються тільки за однієї умови – якщо вони будуть використані для вирішення конкретного завдання» [11, с.32]. Тільки корисна частина відомостей (чи знань) несе в собі інформаційне значення, простіше кажучи, є інформацією. Таким чином, на наш погляд, у найбільш загальному вигляді під інформацією слід розуміти виділену свідомістю дослідника під час вирішення конкретного завдання частину відомостей (повідомлень) про досліджуваний об'єкт (подію, явище), що може сприяти досягненню бажаного результату.

У юридичній літературі термін «інформація» вживається у сполученні з іншими. Так, В.О. Коновалова веде мову про «доказову інформацію» [12, с.30]. Це пояснюється тим, що при скоєнні злочину виникає інформація про злочин, що може набути значення доказів. Під час збирання доказів, у свою чергу, мова йде про збирання інформації про злочин, що можливо одержити процесуальний статус доказів. А.М.Трофімов запропонував термін «судова інформація», яку визначив «...як сукупність особливостей (ознак) окремих об'єктів, фактів та обставин події злочину, одержану з кримінально-процесуальних джерел і виступаючу засобом встановлення істини у кримінальній справі» [13, с.91]. Процитовані визначення «доказової інформації» і «судової інформації» припускають одержання відомостей з передбачених кримінально-процесуальним кодексом джерел інформацію про подію й обставини злочину, що мають значення доказів.

Однак при розслідуванні кримінальної справи обробляється велика кількість інформації, отриманої як із процесуальних, так і непроцесуальних джерел, у тому числі оперативними каналами. Вона сприяє одержанню проце-

суальної інформації, вивченню окремих обставин злочину, організації всього процесу розслідування. У криміналістичній літературі вона іменується «орієнтувальною». Однак, «орієнтувальна» інформація, отримана процесуальним шляхом, наприклад, шляхом виробництва експертного дослідження, може мати доказове значення і відтак здобуває процесуальний статус доказів і є доказовою інформацією. Більш точно, на нашу думку, іменувати «орієнтувальною» інформацію тактичною, оскільки вона у процесі розслідування злочини полегшує одержання доказової інформації, але не є нею.

Під час розслідування кримінальної справи слідчий одержує різноманітні дані з різних джерел. Усі ці дані, оброблювані слідчим, можна віднести до «слідчої» інформації. На думку М.С. Польового, виявлення такого роду даних і є виявленням інформації, що характеризує подію злочину та окремих його елементів, тобто криміналістичної інформації, а виявлення об'єктів, що містять відомості, є виявленням безпосередніх первинних носіїв і джерел криміналістичної інформації [9, с.73].

Розглянемо докладніше поняття і види криміналістичної інформації. М.Н. Хлинов зазначає, що криміналістичною інформацією слід вважати будь-які відомості, отримані процесуальним та непроцесуальним шляхом відповідно до рекомендацій, розроблених криміналістикою, що можуть бути доказами у справі або сприяти отриманню доказів [11, с.38]. Цілком вірно Б.С. Лук'яничков, Є.Д. Лук'яничков відзначили, що це визначення є занадто громіздким і незручним у користуванні. Вони розглядають криміналістичну інформацію як відомості, видучені із слідів злочину суто криміналістичними засобами (у тому числі й оперативно-розшуковими) і стосуються розкриття, розслідування і попередження злочинів [14, с.73]. Вказану дефініцію треба уточнити. Криміналістична інформація може бути визначена, виходячи із загальних теоретичних уявлень стосовно кола явищ, які вивчає криміналістика. Крім того, при формулюванні поняття необхідно використовувати науково обґрунтовані терміни, які характеризують явища, котрі мають місце у сфері розкриття та розслідування злочинів, таких як вчення про механізм слідотворення, про засоби скоєння злочина, про ознаки (прикмети) тощо [15, с.10]. Криміналістика вивчає закономірності утворення слідів злочину в їх фактичному значенні і під час дослідження цих слідів криміналістичними засобами. Тому вказівка на використання оперативно-розшукових засобів для одержання криміналістичної інформації, на наш погляд, є помилковою. При формулюванні визначення необхідно також враховувати джерела інформації. Такими у криміналістиці прийнято вважати матеріальні й ідеальні носії.

Таким чином, криміналістичну інформацію можна визначити як *відомості про обставини скоєного злочину (зокрема злочинця, знаряддя, обставини злочину то ін.), отримані від матеріальних або ідеальних джерел з використанням криміналістичних засобів, прийомів та методів.*

Список літератури: 1. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3-х т. Т.1. Общая теория криминалистики. М., 1997. 2. Вивер Н. Кибернетика и общество. М., 1958. 3. Ровенский В., Уемов А., Уемова Е. Машин и мысль. М., 1960. 4. Берг А., Черняк Ю. Информация и управление М., 1966. 5. Украинцев Б.С. Категории «активность и «цель» в свете основных понятий кибернетики // Вопросы философии. М., 1967. №5. 6. Трусев А.И. Сулѣбноє

доказывание в свете идей кибернетики. М., 1967. 7. Белкин Р., Винаберг А. Криминалистика и доказывание. М., 1969. 8. Земан И. Кибернетика и философия. // Философия и естествознание. М., 1965. 9. Полевой Н.С. Криминалистическая кибернетика М., 1989. 10. Харкевич А.А. О ценности информации // Проблемы кибернетики. М., 1960. №4. 11. Хьялтон М.Н. Криминалистическая информация и моделирование при расследовании преступлений. Саратов, 1982. 12. Криміналістика. Харків, 1998. 13. Трофимов А. Использование некоторых закономерностей отражения в процессе расследования // Труды Высшей школы МОИП СССР. М., 1967. №15. 14. Лук'яновичов Б.Є., Лук'яновичов С.Д. Поняття і види криміналістичної інформації // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. К., 2000. №1. 15. Лукашевич В.Г. До визначення поняття «інформація», що вживається в сучасному юридичному обігу // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України. Запоріжжя, 1998. №1.

Надійшла до редакції 15.02.02

О.О. Небрат

ЮРИДИЧНА КОНФЛІКТОЛОГІЯ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Сучасне українське суспільство, що перебуває у стані глибоких змін (структурна перебудова, ліквідація морально застарілих і створення нових інститутів соціо), характеризується значним посиленням суспільної та міжособистісної напруженості, загостренням усякого роду протиріч, виникненням численних конфліктних ситуацій у найрізноманітніших галузях державного і громадського життя. Однак, більшість державних, суспільно-політичних, професійних організацій приділяють недостатню увагу розгляду внутрішніх причин того, що відбувається, а тому не здатні адекватно реагувати на конфліктні процеси. Державні структури, не маючи відповідної теоретичної і практичної підготовки, не здатні до їх аналізу і управління ними. Як правило, ситуаційні зміни застають органи влади і громадськість, знезачка непередбаченими. Наростає гострота конфліктів, багато з яких лишаються невирішеними.

Тому не виникає ніяких сумнівів у тім, що проблематика конфлікту є надзвичайно актуальною для нашого суспільства. В даний час потреби наукової розробки теорії конфлікту, причин, особливостей виникнення, розвитку, способів подолання і вирішення різних конфліктів уже не потребують особливих обґрунтувань.

Наша наука приділяла незначну увагу аналізу закономірностей виникнення, протікання і вирішення конфліктів в умовах перехідного періоду. Тим часом серед цих закономірностей велику значимість мають аспекти правові й соціологічні. Таким чином, побудова наукової теорії, що узагальнює названі фактори, становить завдання актуальне і важливе, вирішення якого допоможе оптимізувати гостроконфліктні процеси і закласти основу для наступного розвитку демократичних процесів.

У нашій країні проблематика конфлікту протягом багатьох років була зaborоною темою для суспільних наук. Існувала думка про безконфліктність функціонування радянського суспільства, що було, природно, лише ширмою авторитарного режиму, що придушує будь-які спроби наукового аналізу загострення відносин у суспільстві і шляхи цивілізованого вирішення накопичених